

2 Az erdő új tulajdonosa: Pécs püspöki város (1747-1780)

A város melletti erdő történetében döntő fordulatot, új szakaszt jelentett az 1747. esztendő. A püspök és a város közötti földesúri viszony rendkívül elmérgesedett. *Mária Terézia* Pécssett helyszíni vizsgálatlál kívánta a kérdést lerendezni. Vásonkeői *gróf Zichy Ferenc*, győri püspök elnöklete alatt királyi bizottság felállítását és Pécsre történő kiküldését rendelte el. Királyi biztosnak *Patachich Sándort* rendelte ki. A megbízás kézhezvétele után Zichy püspök levélben megkereste Pécs város tanácsát, amelyben azt az óhaját és reményét fejezte ki, hogy a vitát mindkét fél meelégedésével fogják lezárni. A királyi bizottság 1747. január 22-én, a kora reggeli órákban érkezett Pécsre, ahol március 20-ig maradt. A tárgyalás folyamán Patachich kir. biztost *galánthai Fekete György* kir. tanácsos váltotta fel. A csaknem három hónapon át tartó egyezkedés után végre 1747. év április hó 13-án, *Mária Terézia* aláírásával jelent meg az a *legfelső elhatározás*: „*Benigna Resolutiones Regia de dato 13° Mensis Aprily Anno 1747°*”, amely az erdővel kapcsolatos, több évtizede folyt vitát véglegesen rendezte. A királyi resolutio 2. pontja a következőképpen szól: „Azon erdő, amelyet a földmérő körvonalazott és a bizottsági jegyzőkönyv részletesen az egész kiterjedést megkülönböztető határjelek szerint leír, minden jogosítvánnyal, összes hasznaival és jövedelmeivel örök birtoklásra egyszor s mindenkorra Pécs város területéhez csatoltatik.”¹⁷

*A latin nyelvű határbejárás*i jegyzőkönyvben leírtakkal végig lehet kísérni a városi erdő határát: „A szent Donátus kápolna hegyén, Petrovics Pál örökösének pincéje mellett határdombot emeltek s onnét leszállván a völgybe, itt a szállók mentén haladtak az Üröghről Szentkútra vezető útig és a Szentkútról lefolyó patakig. Ezen úton a patak mellett a boldogságos Szűz szeplőtelen fogantatásának szobráig mentek, hol a patakot elhagyva, egyenest a hegynek tartottak, majd erről lejöve, a Remete rétjére mentek, melyet a pálosok bírtak. Tovább kocsiúton egy vadárokhoz értek, melyben az esővíz összegyűlni és lefolyni szokott, hol az út az orfűi erdőt választja el. Innét a hegyen fölfelé, az erdőn keresztül, régi határdombok mellett a Pécs-barátúri útig és a Lapos-ig hatoltak; azután ezen úton át, régi határdombok mellett a Peknyák-szántókig s e szántók és az erdő közt az utat folytatva a Mélyvölgyig és az ottani patakig jutottak. A patakon keresztül, a hegyen rézsút fel, a határdombok mellett Pusztamánfa nevű földdekig és legelőig, tovább pedig ama szántók és erdők közt a Melegmán-pataknál emelt dombig mentek. A dombtól ismét a hegyen át a régi kocsiúton, mely Melegmántól a Gerlicze-

hegy felé húzódik, befoglalva a határba kilenc hold szántót és négy hold legelőt a völgyben. A patak átlépése után gyalogösvényen Pécs irányában a Gerlicze-hegy csúcsáig haladtak és e hegy körül tizenhárom hold szántót és tíz hold legelőt is hozzásatoltak az erdőhöz. A hegytetőről a Mánfa-pécsi országútra tértek és ezen le egy keresztig majd a Pécsről Szabolcsra vivő útig jöttek, ahol Meszes-pusztá kezdődik, a határba foglalván idáig úgy az erdőt, mint a szántókat, legelőket és más haszonvételeket, melyek a leírt határjáráson belül mind Pécs városának birtokul hagyatnak.”¹⁸

Annak ellenére, hogy az erdő minden hasznával és terhével a város örök tulajdonába került, a város fölött a püspök földesúri hatalma továbbra is fennmaradt. A földesúri hatalmat a város polgárai csak a város területére ismerték el, magukat szabad polgároknak tekintették. A város a földesurától minden olyan szolgálatot, mint pl. a termés utáni kilenced, vagy a robot megtagadott, amelyet a jobbágyok egyébként teljesíteni tartoztak. A papi tizedet azonban, amely a földesúri joggal nem volt kapcsolatos, rendszeresen fizette. A püspöknek joga volt, hogy a város bíróját a városi magisztrátus által ajánlottak közül válassza ki. A városbírói tisztség egy évre szólt.¹⁹

A városi magisztrátus a városi erdővel kapcsolatban a továbbiakban jogosan intézkedhetett. *Már 1748. év március 3-án* a város húsz pontból álló *statútumot* adott ki. Ennek az 1. pontja vonatkozott az erdőre, méghozzá ugyanolyan megszorításokkal, mint amelyeket a püspöknél kifogásoltak: „Az Város Erdejére senki, se Purger, sem Nemes vagy akár melly Szabados Czédula nélkül né mérészellen, Czédulával is sem mak vagy Gyümölcs termő fát vagnyi szabad ne legyen 1 frt büntetés alatt. Czedulát minden pár marhára 1 kr-ért váltsón.”

Ilyen „czedulát” 1779. július 23-án a város az alábbi szöveggel adott ki: „...Bertalan Kápolnájánál levő Remetének kérésére meghagyatik és az eő Szükségére egyedül város erdejéből alázatos kérésse szerént fának hordassa (kivéven az makk termő fákat) megengedtetik.”²⁰

A 4. pont a fának a városba hozatalára vonatkozik: „A ki kívül fát tűzre’ vagy épületre’be hoz, ennek utánna tartozását négy Marharul helpénzt 2½ Pénzt, két Marháru 1 kr. fizetni.”²¹

A városi erdő határhantjait a városi tanács három évenként felülvizsgálta. Erről egy 1774. augusztus 8-án keltezett jegyzőkönyv tanúskodik: „Anno 1774 Die 8° Mensis Augusti Pécs Varosának bé vett szokassa szerint Határoknak avagyis Halmoknak minden Harmadik Esztendőben Újítassa alkalmatosságával Nemes és Nemzetes Salamon Sándor feő Szolga Bíró Urunknak jelen Létében; Budai Kapu Részrul Szabolcs Szántó Földek melet Halmoknak Újítassát ell kezdettük. Ugy mint

A Vörös Keresztnek irányában Szabolcsiak által fell szántva valának első Halomról Ejszakra indulván hol Teren hol tsalitos hol pedig Bokros Heleken Halmokat ujitottunk következőképpen 2. dikat, 3. dikat, 4. diket, 5. diket, 6. dikat, 7. diket, 8. dikat, 9. diket, 10. diket, 11. diket, 12. diket

Ezen Halmokról fell menvén Délről Tölgyfa alatt hat Lépésnyire meg ujitottuk	13 kat
Erről Hegyre irányozván Kocsi Utnak jobbjára meg ujtva hattuk	14 kat
Mánfai Helységhez vezető Erdei uttal ell térő Utnak irányába	15 kat
Gilicze Hegy alatt Tölgy fátul hét Lépésnyire meg ujtottuk	16 kat
Gilicze Hegy Oldalban Nap kelet felül Kettős Tölgy fátul hat Lépésnyire	17 kat
Gilicze Hegy tetején Magas de tövében éget Tölgy fátul két Lépésnyire	18 kat
Ezen Gilicze Hegy Tetején két keresztel jelölt Tölgyfa alatt ...	19 kat
Gilicze Hegyről leereszkedésben Keresztel jelölt Hárs fa alatt	20 kat
Kopasz Tölgy fa alatt	21 kat
Három Magyaró Veszőcskével Völgyben jelölve hattuk	22 kat
Gerlicze Hegynek másik Tetején Ejszakról görbe Tölgy fátul három Lépésre	23 kat
Gerlicze Hegy Berczerül leereszkedvén ezen Oldalában három keresztel jelölt Tölgyfátul hat Lépésre	24 kat
Három Bük-fa és Tölgyfa között	24 kat
Szeki Helységhez vezető gyalog Ut mellett Keresztül jelölt Kettős Bük fa alatt jobb Kézről meg ujtottuk	26 kat
Ugyan ezen Ut mellett hegyről leereszkedvén keresztel jelölt Bükfa mellett bal Kézről	27 kat
Hasonló Képpen bal Kézről Keresztel jelölt Kettős Bükfa alatt	28 kat

Barkócza fa és egy gödör mellett, azaz Hegy oldalában meg ujtva hattuk

71 kat

Barát urban vezető kocsi ut mellett jobbról Bük-fácskák között ell vegeztük ujtását

72 kat

Lendvay Ferenc Püspök Pécs Városának Eskütye

Metrovics János hasonló képpen Ezen Pécs Városának Eskütye

Racz város felül vagy Hálom N° 33

Budai város felül " " " 72

Summa 105.”²²

A pécsi magisztrátus mindent elkövetett, hogy a püspöki földesuraság terhetől mihamarább megszabaduljon. Az első reményteljes hírt az 1779. évi április 19-iki jegyzőkönyv 3. pontja tudatja: „Lajerel Paal Pétsi Ablegatus ezen Aprilis Holnapnak 17.-ik napján Bétsbül le érkezvén, referálta 1° hogy Péts várossa föl szabadulását illető dolgok jó karban légyenek és hogy rövid napok alatt ezen Péts Várossa maga föl szabadulását meg fogja nyerni, 2°...”²³

A város felszabadulása csak 1780. január 28. napján történt meg. Erről egy 1780. január 29-iki jegyzőkönyv számol be: „1° Stöhr György és Lajerer Paal Bétsben lévő Deputatus Uraknak Staffetán Bétsbül ezen Januarius Holnapnak 21-ik Napján küldött örvendetes Levelek el olvastatott, mellyben örömmel jelentettek, hogy eddig Püspöki Péts Várossa ugyan ezen 21-ik Januarius Holnapnak napján Bétsben Méltóságos Cancelláriában Szabad Királyi Varossának publicaltatott, melly Eö Fölségének Mária Theresiának Kegyelmes Királyné Asszonyunknak és Második Joseff Római Császár Corregens Fölséges Urunknak Hosszas életehére az Országainak Szerentsés Kormányozassáért Sollenitással egy öreg Missének Szolgáltatásra és Te Deum Laudamusnak énekeltetésse mai napon Tíz Órára rendeltetett és a jelen lévők meg intettek, hogy minden Excessussokassal magokat tartóztatván minden csöndességben békességben magokat tartoztassák és ezen kegyelemért az Fölséges Úr Istennek hálákat agyanak hogy ezen örvendetes fölszabadulasunknak napját el érnünk kegyelmessen és Irgalmassan meg engedte.”²⁴